

БЪЛГАРСКА
НАРОДНА БАНКА

Указания

**за прилагането на ревизирия режим на големите
експозиции в банките**

Въведение

1. Настоящите указания имат за цел осигуряването на хармонизирано прилагане на режима за големи експозиции, произтичащ от разпоредбите на чл. 44 от Закона за кредитните институции и Наредба № 7 на БНБ за големите експозиции на банките.

2. Фокусът на първата част от указанията е определението за понятието "свързани клиенти", в частност "контрол" и "икономически връзки", а втората част разглежда третирането на схеми с базисни активи за целите на големите експозиции.

3. Настоящите указания следва да се прилагат от 31 декември 2010г. Изключение се допуска единствено спрямо прилагането на разпоредбите за секюритизиращи позиции, по отношение на които в срок до 31 Декември 2015г. банките да могат да третират позиции, придобити преди 31 януари 2010г., по начина, прилаган преди издаването на настоящите указания.

1. Икономически свързани лица

1.1. Общи принципи

4. Режимът на големите експозиции представлява съвкупност от мерки, чиято цел е да ограничи неблагоприятния ефект върху банките в случай на неизпълнение от страна на контрагентите. Тъй като идиосинкратичният (вътрешно-присъщ) риск обхваща ефектите, произтичащ от индивидуалните характеристики на заемателите, то дефиницията за икономически свързани лица цели обособяването на клиенти, обвързани чрез идиосинкратични рискови фактори по начин, налагащ разглеждането им като общ риск.

5. Дефиницията за икономически свързани лица, уредена в §1, ал. 1, т. 5 от ЗКИ се отнася за взаимобвързаност, възникваща най-общо поради една от следните причини:

- Упражняване на контрол от страна на един клиент върху друг;
- Взаимосвързаност на клиентите посредством значителна икономическа зависимост, като:
  - пряка икономическа зависимост, като например участие в общ производствен цикъл или зависимост от общ голям клиент;
  - наличие на общ основен източник на финансиране под формата на кредитен ангажимент (линии, гаранции и др)., както и пряка, непряка или реципрочна финансова подкрепа.

6. Определението за контрол в §1, ал. 1, т. 7 от ЗКИ цели специално да опише обстоятелствата, пораждащи необходимост от изготвянето на консолидиран годишен отчет. Макар идеята за икономически свързани лица в режима на големи експозиции да включва концепцията за контрол, тя обхваща и други форми на свързаност, породени например от икономическа зависимост. Ето защо една от целите на настоящите указания е внасянето на допълнителна яснота относно процеса по установяване на взаимовръзките между отделните лица, независимо от начина на тяхното възникване.

1.2. Тълкуване на понятието „контрол”

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

7. Банката следва да използва като основен критерий определението за контрол в ЗКИ, произтичащо от Международните счетоводни стандарти, акцентиращо върху отношенията между предприятие-майка и нейно дъщерно дружество или подобна връзка между физическо/юридическо лице и дружество.

8. Контрол съществува, когато едно лице притежава пряко, или непряко чрез дъщерно дружество, повече от половината от капитала или правата на глас на дадено предприятие, освен ако при извънредни обстоятелства може недвусмислено да се докаже, че подобно притежание не представлява контрол само по себе си.

9. Лице, притежаващо 50% или повече от капитала или правата на глас в друго лице, може да упражнява едно или повече от описаните в параграф 10 правомощия. Подобен е случаят, когато равноправни съдружника/собственика управляват съвместно (виж параграф 12). Контрол може да съществува и когато едно лице притежава по-малко от половината от правата на глас в едно предприятие или дори няма никакво дялово участие в компанията.

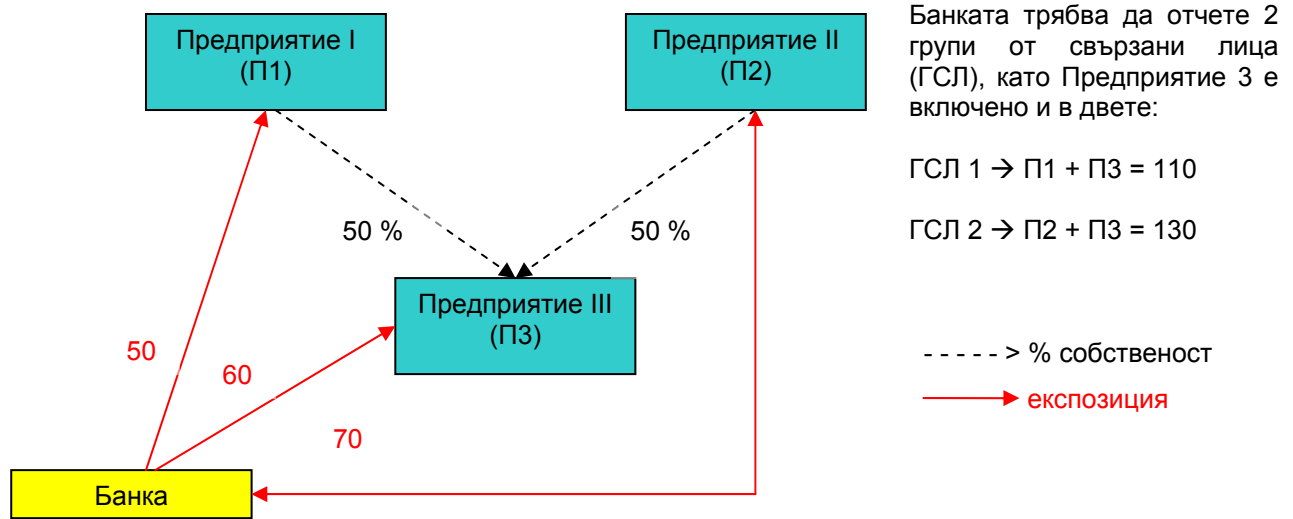
10. В тези случаи банката наблюдава за наличието на признаци за контрол, които определят дали лицето притежава правомощия да:

- управлява дейността на другото предприятие, така че да извлече полза от нея;
- взема решения относно ключови операции, като например разпределяне на печалби или загуби;
- назначава или отстранява от длъжност повече от половината членове на управителните или контролните органи на дружеството;
- упражнява мнозинството от правата на глас на заседанията на управителните или контролните органи на дружеството, или на общото събрание; и/или
- осъществява координирано управление на две или повече предприятия за постигане на обща цел, като например в случаите, когато едно и също физическо лице участва в управителните или надзорните съвети на тези предприятия.

11. Освен горепосочените признаци, банката използва и другите критерии, посочени в ЗКИ, както и такива, използвани за счетоводни цели, при идентифицирането на отношенията на контрол.

12. Съществуват ситуации, при които дадено лице се включва в повече от една група от икономически свързани лица. Пример за това е предприятие, в което две лица/предприятия притежават равно дялово участие (50:50), при което упражнят съвместен контрол върху предприятието, но не са свързани по друг начин съгласно §1, ал. 1, т. 5 от ЗКИ (виж фигурата долу). Същото е валидно и в случаите, когато лице е сключило споразумение с други акционери за съгласувано упражняване на мнозинството от правата на глас в дадено предприятие и това предполага, че всички акционери, които са обвързани по този начин, имат контрол върху компанията. Ако лице или лица, които са съдружници в едно или повече дружества, упражняват контрол върху тези дружества, тези дружества следва да бъдат включени в групата на икономически свързани лица, образувани за всеки един от тези съдружници.

Фигура 1. „Съвместен контрол върху предприятие”

13. Цялата експозиция към свързано лице се включва при изчисляване на размера на експозицията към групата икономически свързани лица, а не само частта, съответстваща на участието в капитала или правата на глас на тези лица.

14. От дефиницията за икономически свързани лица следва, че предприятие, което съставя консолидиран годишен отчет по силата на разпоредбите на чл. 37, ал. 2 от Закона за счетоводството, се третира като икономически свързано лице със своите консолидирани дружества. Такъв е и случаят, когато предприятие е свързано с едно или повече предприятия чрез едно и също предприятие-майка или централизирано управление. Такова управление може да е резултат от договор, сключен между предприятията, да е уредено в учредителните актове на тези предприятия, или когато управителните или контролните органи на две или повече предприятия се състоят от едни и същи лица.

15. Всички предприятия в рамките на една и съща група се третират като икономически свързани лица. Това в частност означава, че всички предприятия, които принадлежат на същата група, на която и банката принадлежи се считат за носители на общ риск.

16. Признаците за контрол следва да са дълготрайни, а не да се наблюдават временно. Ако банка докаже, че въпреки наличието на обстоятелства, наподобяващи контрол, такъв не съществува, лицата не следва да се групират. Такъв например би бил случай на акционери без право на глас. От друга страна, при наличие на признаци за контрол, такъв се признава, дори когато лицето към момента фактически не упражнява контрол. Доброволно ограничаване на възможността за упражняване на контрол, като например съгласие за блокиране на активи (ring fencing of assets) или декларация за подобно намерение от страна на лицето не премахват нуждата тези лица да се отчитат като икономически свързани.

1.3. Изключения от изискването за групиране на лица във връзка с отношенията на „контрол”

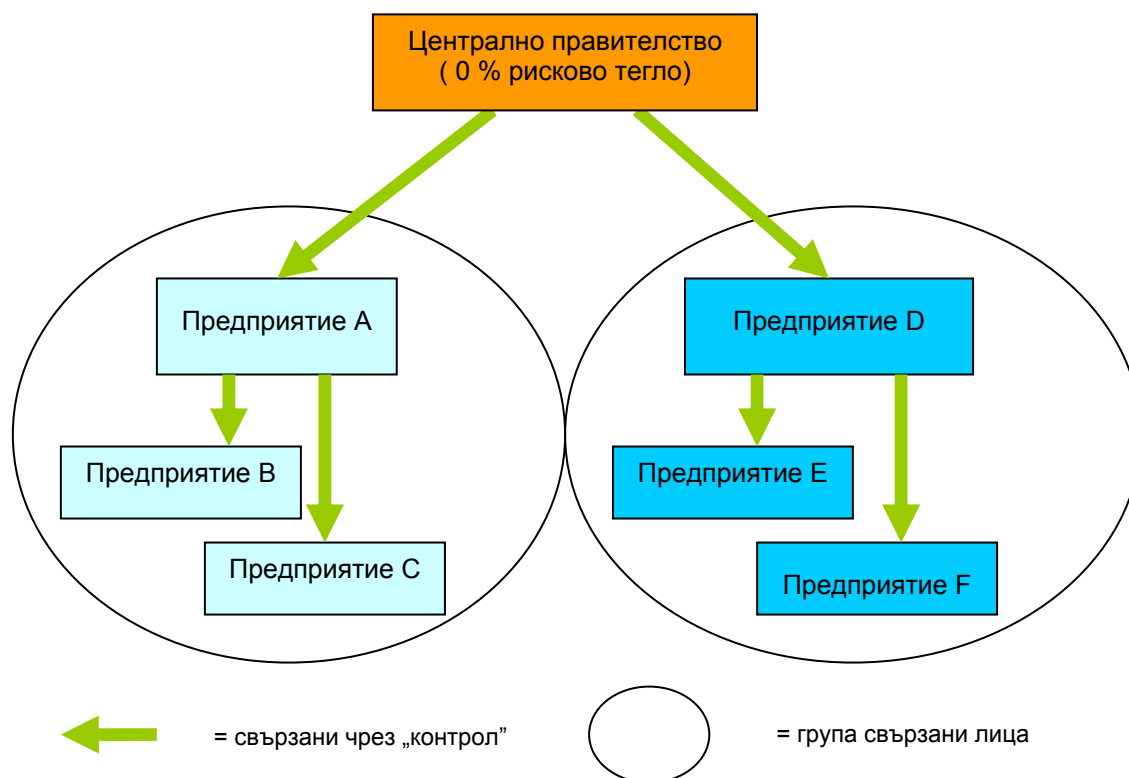
17. Не се отчитат като икономически свързани лица предприятия, при които мнозинството от акциите са пряко притежавани от централното правителство (в примера по-долу предприятия

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

„А” и „D”) и когато експозициите към централното правителство получават 0% рисково тегло съгласно Стандартизирания подход за кредитен риск по Наредба № 8 на БНБ. Това важи и за предприятия, контролирани от регионални или местни органи на властта, които също получават 0% рисково тегло съгласно същия подход. Въпреки че собственикът в тези случаи упражнява контрол върху всяко едно предприятие, рискът, свързан с експозицията към едно предприятие, обикновено не е свързан с риска, произтичащ от експозициите към другите предприятия. Затрудненията на едно предприятие, което е отделно юридическо лице, не води до задължение за инвестиции на допълнителен капитал от страна на собственика. Ако той все пак реши да внесе допълнителен капитал, това намерение може да се финансира чрез повишение на приходите. Това изключение, не важи за дъщерните дружества на тези предприятия (в примера по-долу предприятия „В”, „С”, „Е” и „F”). В тези случаи предприятията и дъщерните им дружества се включват в съответни групи от икономически свързани лица. Това правило се прилага и спрямо други подобни случаи на взаимнообвързаност.

Фигура 2. „Контрол от страна на централно правителство”

1.4. Тълкуване на икономическата свързаност (общ риск)

1.4.1. Обхват на режима на големите експозиции във връзка с риска от концентрация

18. Географската и отраслова концентрация на риск са основно обект на процеса по вътрешен анализ на адекватността на капитала. Наличието на много експозиции в портфейла на банката към предприятия, опериращи в един и същи географски регион или индустриален отрасъл,

изисква отделянето на по-голямо внимание при определянето на риска от концентрация в сравнение с анализа на свързаността.

19. Отрасловата и географска концентрация на риск зависят от външни фактори, като например определен продуктов пазар или специфичен регион, оказващ влияние върху всички компании в сектора или региона по един и същ начин. От друга страна идиосинкратичният риск се проявява при двустранни взаимоотношения между предприятия, когато финансовите проблеми на едно от тях оказват влияние върху другото, което иначе не би било засегнато. В тази връзка може да се обобщи, че икономическата свързаност е идиосинкратичен риск, възникващ в допълнение към секторния и географския риск.

1.4.2. Интерпретация на икономическа свързаност

20. Дори и да не са налице отношения на контрол между две лица, банката е длъжна да определи дали между тях съществува икономическа зависимост. Икономическа зависимост между лица може да бъде взаимна или едностранна. Взаимна зависимост е налице, когато във връзка с точното и своевременно изпълнение на задълженията съществува вероятност финансовите проблеми на първото лице да доведат до затруднения във второто лице и обратно. Едностранна зависимост е налице, когато финансовите проблеми на първото лице пораждат затруднения във второто, но обратното не е в сила. И в двата случая съществува общ риск, който трябва да бъде отчетен от банката.

21. Зависимост може да възникне и по повод бизнес взаимоотношения, които не са обусловени на отраслов или географски принцип, но са изложени на един и същ вътрешен (идиосинкратичен) рисков фактор - например участие в общ производствен цикъл, зависимост от големи клиенти или експозиции към контрагенти, пряка финансова зависимост), Ако този вътрешен рисков фактор се прояви, платежоспособността на единия или и двамата длъжници може да бъде влошена. Като резултат взаимовръзките между предприятия (или лица), породени от двустранни бизнес отношения, могат да доведат до разпространение на неизпълнението сред други лица, което не е свързано с проявата на секторен или географски риск. Обстоятелството, че съществува вътрешен рисков фактор, който може да доведе до увеличаване на неизпълненията на иначе независими клиенти, отразява същността на идеята за икономическа взаимовръзка.

22. При наличие на икономическа взаимовръзка лицето не би могло да преодолее проявлението на рисковите фактори без да понесе затруднения за покриване на задълженията си. Въпреки наличието на икономическа взаимовръзка, лицето все пак може да е в състояние да открие заместник на този партньор (в случая на неизпълнение на задължение по плащане), или да компенсира подобна загуба с други средства (например намаляване на разходите, концентриране върху други сектори, и т.н.). Това може да доведе до други проблеми, изразяващи се в по-ниски нива на печалба или други проблеми. Ако банката приеме, че лицето е в състояние да преодолее подобни ситуации без да бъде поставено пред значителни, застрашаващи дейността му проблеми, не е необходимо отчитането на такава взаимосвързаност.

23. Примери за възможни икономически зависимости между лица, при които банката трябва да извършва допълнителни проучвания относно необходимостта от групиране на тези лица:

- когато едната страна по договора гарантира напълно или частично експозицията на другата страна или е отговорна по друг начин и експозицията е толкова значима за

издателя ѝ, че той няма да може да изпълни задължението в случай на предявяване. Ако експозицията е незначителна и при предявяването ѝ няма да се застраши платежоспособността на издателя на гаранцията, то тази експозиция може да се третира като експозиция към гаранта в контекста на приемливите инструменти за кредитна защита;

- собственикът на жилищен/търговски имот и наемателят, който плаща по-голямата част от наема за целия имот;
- когато значителна част от производството/продукцията е предназначена за един клиент;
- значителна част от вземанията или задълженията на лицето са към един контрагент;
- производител и доставчик, от когото производителят е зависим и ще отнеме време да бъде заменен;
- предприятия, които има идентична клиентска база, съставена от много малък брой клиенти, и които имат ограничен потенциал за откриване на нови клиенти;
- Лица, които се считат за взаимосвързани от друга банка, освен ако не са налице обективни обстоятелства за друго третиране;
- За пазара на дребно:
  - длъжникът и солидарните му длъжници;
  - длъжникът и неговата/нейния съпруга/съпруг,, когато заемът е значим и за двамата; или
  - длъжникът и доставчик на кредитна защита, при положение, че обезпечението или гаранцията са толкова значими за издателя, че способността му да обслужва възникналото задължение ще бъде засегнато, ако обезпечението или гаранцията бъдат реализирани/предявени от банката.

24. С оглед на факта, че посочените по-горе примери не изчерпват многообразието от взаимовръзки между отделни лица, служителите на банката следва да проявяват задълбочено познаване на клиентите и значително разбиране относно свързаността на рисковете с цел установяване на икономическата взаимосвързаност и предпазване на банката от прекомерна концентрация на риск.

1.4.3. Икономическа свързаност, породена от общ основен източник на финансиране

25. Основен принцип в режима на големите експозиции при определяне на свързаност е, че качеството на управление или кредитното качество на конкретни компании не се вземат предвид. Въпреки това, банките следва да идентифицират свързаността, породена на базата на общ източник на финансиране. Това означава, че проблеми с финансирането на една компания има вероятност да се разпространят и в друга поради зависимост от един и същ източник на финансиране. „Зависимост” в този контекст означава, че източникът на финансиране не е лесно заменим и че клиентите в този случай не могат да преодолеят финансовата си зависимост от един конкретен източник, дори чрез поемане на по-високи разходи за финансиране или други затруднения. Целта е не да бъдат включени случаи, в които съответните страни на договор използват един и същ финансов пазар (напр. пазара на облигации), а случаите, когато финансирането на клиентите се основава на един и същ източник.

26. Съгласно примера по-долу, възможността Клиенти от 1 до 5 да рефинансират дейностите си зависи от платежоспособността/репутацията на инициращата и гарантираща институция „А” и от качеството на базисните активи на всяко отделно лице. Тъй като институция „А” е пряко/непряко отговорна за цялата структура, както и играе ролята на кредитор от последна инстанция, „А” трябва да третира Клиенти от 1 до 5 като група от свързани лица.

Българска народна банка

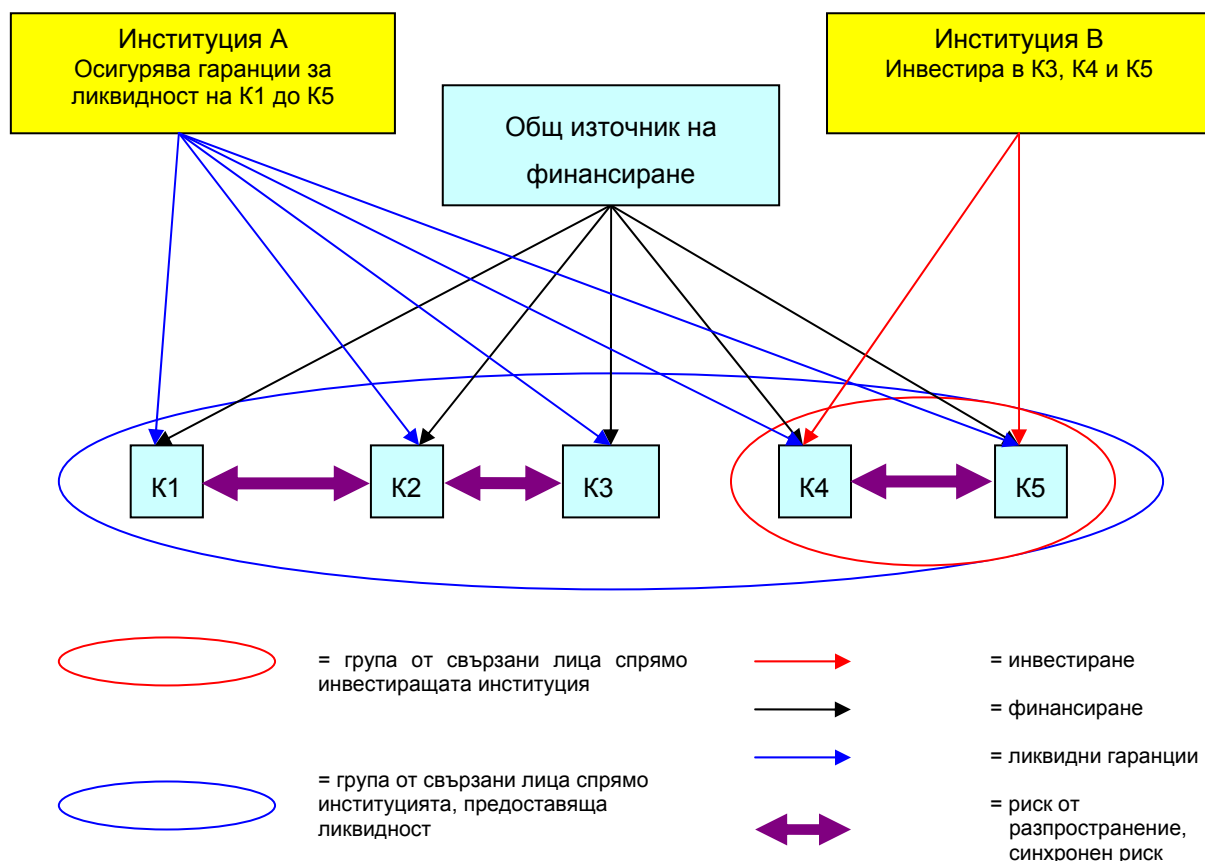
Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

27. В общия случай това третиране прилага и инвестиращата банка „В”. Въпреки това, ако „В” е в състояние да докаже, че Клиенти от 1 до 5 не представляват общ риск, банка „В” може да не ги разглежда като свързани клиенти. Общ риск ще е налице ако има риск от разпространение или т. нар. синхронен риск (synchronic risk) между съответните компании от 1 до 5. Синхронен риск може да се породи от, например:

1. използването на един и същ източник на финансиране;
2. един и същ инвестиционен съветник;
3. структурирани инструменти със сходни характеристики;
4. зависимост от общ източник на финансови ангажименти и неговата платежоспособност (например предоставени гаранции, кредитна подкрепа в структурирани трансакции или неизползвани ликвидни улеснения);
5. сходни базисни активи.

28. В примера долу, К1, К2 и К3 от една страна и К4 и К5 от друга имат сходни рискове, т.е. съществува потенциален риск от разпространение или синхронен риск. Презумпцията е, че петте лица са свързани, тъй като зависят от институция „А” и имат общ източник на финансиране. Ако институция „В”, която инвестира в дружества К3 до К5, може да докаже, че рискът от разпространение/синхронният риск засяга само К4 и К5, т.е. К3 и К4 и К5 не съставляват заедно общ риск и че ако общият източник на финансиране за всяко от дружествата може лесно да се замени, тя може да третира К3 като независим клиент и да счита само К4 и К5 като свързани лица.

Фигура 3. „Свързаност съгласно общ източник на финансиране”

29. Показателен пример относно лица, свързани чрез общ източник на финансиране е когато банка се е ангажира да бъде действителен или потенциален източник на финансиране или доставчик на кредитна защита за две или повече дружества със специална инвестиционна цел при сходни условия, като е възможно всички тези ангажименти да се материализират в експозиции по едно и също време, тъй като всички дружества разчитат на един и същ източник на финансиране. Така например, дадено финансиращо предприятие е предоставило ликвидност на определен брой дружества и е планирало издаването на облигации с цел да финансира операцията. Дружествата не разполагат с друг източник на финансиране и същевременно са инвестирани в дългосрочни активи. Когато качеството на активите на отделните дружества е поставено под въпрос, това води до незабавна и значителна загуба на доверие на пазара и финансиращото предприятие може да не успее да издаде нови облигации. В резултат на това финансиращото предприятие не може да предостави необходимите средства за рефинансиране на всички дружества и следователно банката в ролята на основен гарант за дружествата трябва да финансира цялата структура. Въпреки че различните дружества не са инвестирани в едни и същи активи и са били юридически самостоятелни тъй като се притежават от отделни собственици, различните дружества съставляват група от свързани клиенти, формирайки общ риск. Този риск не представлява отраслов риск, тъй като зависимостта е породена от концентриране в пазара за облигации, т.е. в определен продукт или ниша на пазара, а не в отрасъл от икономиката. Когато пазарът за нови облигации, използван от финансиращото предприятие, „пресъхне”, ограниченият набор от дейности, компетентност и финансова стабилност на тези дружества със специална инвестиционна цел стават очевидни.

30. Докато горният пример се отнася за конкретни дружества и проблеми на облигационния пазар, изискването за свързване на лица в резултат на общ източник на финансиране не зависи нито от вида на предприятието, което се финансира, нито от използваната форма на финансиране, а по-скоро от наличието на предприятия, които получават основна част от финансирането си от общ източник, който не може да бъде заменен лесно. Като обобщение, концепцията за свързаност изисква отделна преценка за всеки един случай.

31. Общият източник на финансиране, дължащ се на географското разположение, сам по себе си не води до изискване за групиране на лица. Малки и средни предприятия в много случаи нямат капацитет или стимул да използват различна банка поради редица съществени причини или имат дълготрайни взаимоотношения с местните представители на банка. Този факт сам по себе си не оправдава третирането на тези лица като свързани, въпреки наличието на общ източник на финансиране.

32. От третирането за свързаност би следвало да се изключат и лицата, които разчитат на ограничени източници на финансиране поради лошата си кредитна история. В същия ред на мисли, фактът, че две лица са клиенти на една и съща банка сам по себе си не създава изискване за групирането им. По принцип не се изисква от банките да събират информация за това дали техните клиенти споделят общ външен източник на финансиране, но трябва да вземат под внимание наличната информация в това отношение.

1.5. Взаимодействие между свързаност чрез контрол и икономическа свързаност.

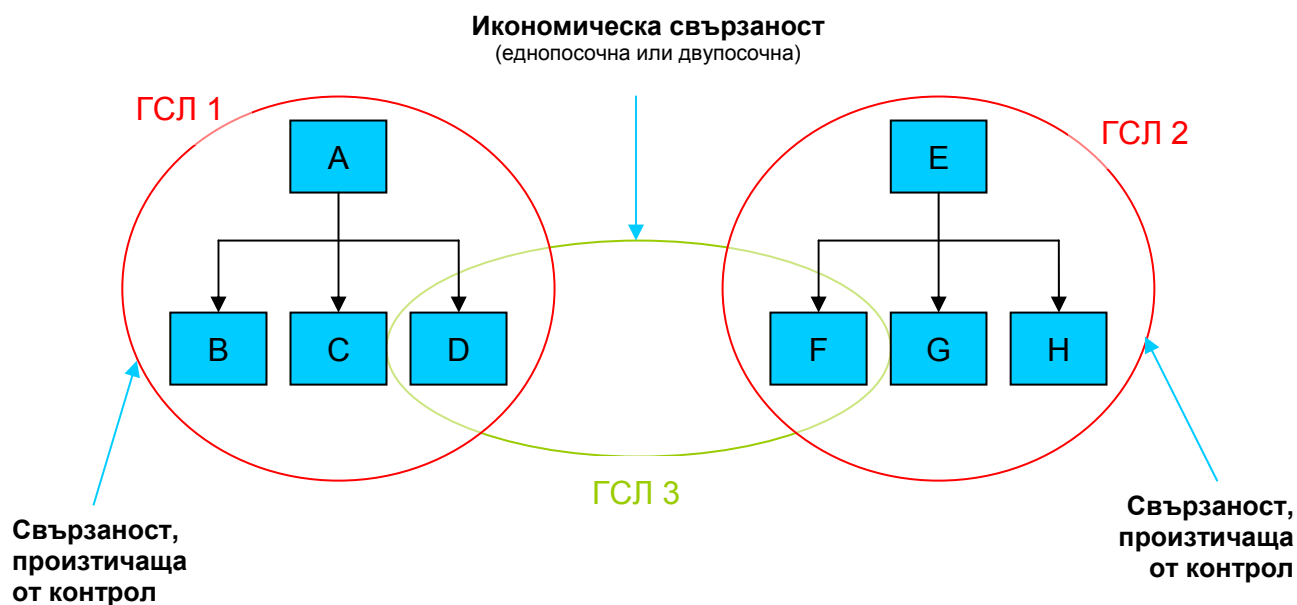
33. „Свързаност, произтичаща от контрол” и „свързаност посредством икономическа свързаност” са две различни понятия и тяхното задължително свързване би довело до твърде широк обхват на изискванията за групиране. Свързването на тези две понятия не се приема като общо правило, както е илюстрирано с примера по-долу. Докладващата банка е идентифицирала две групи свързани лица (ГСЛ) на база критерия за контрол. Освен това тя

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирания режим на големите експозиции в банките

разполага с информация, че клиенти D и F са икономически свързани според критериите, посочени в секция „Г“ (например еднопосочна зависимост на F от D). Ако няма вероятност финансовите проблеми на клиент F да причинят трудности по отношение на точното и своевременно изпълнение на задълженията на другите членове на ГСЛ 1, клиент F няма нужда да се включва в ГСЛ 1, а D и F трябва да се включат в трета ГСЛ. В случая, когато финансовите проблеми се разпространяват от едната ГСЛ към другата ГСЛ (риск за разпространение в цялата група) заради икономическата зависимост между два от техните членове, двете групи се изисква да се третират като една ГСЛ.

Фигура 4. „Взаимодействие между концепциите за свързаност”

1.5. Процедури за управление и контрол при определянето на свързани лица

34. Идентифицирането на възможните връзки между клиенти на банката следва да бъде неразделна част от процедурите по одобрение и наблюдение на кредитите. В интерес на банката е да бъдат установени всички възможни връзки, за да има ясна представа за общия риск от концентрация. Банките следва да полагат повече усилия за установяване на връзки, когато броят на експозициите се увеличава или размерът им достигне определен праг. Въпреки че банката би следвало текущо да следи за свързаност между всички експозиции, банката анализира задълбочено възможните икономически връзки, поддържайки необходимата документация за всички експозиции, които надвишават 2% от собствения капитал на индивидуална или консолидирана основа.

35. Поддържането на информация за клиентската свързаност е от съществено значение за ограничаване на въздействието на непредвидени обстоятелства. В тази връзка, банките следва да използват цялата налична информация за идентифициране на връзки, включително и публично достъпна информация. Данните, които се поддържат, могат да надхвърлят пряко свързаната с клиента информация и да включат информация за свързани с клиента юридически или физически лица. Информацията за бизнес връзки и икономически зависимости може да не е налична в съществуващите информационни системи на банките. Необходимите ресурси изискват използването на "неофициална информация", с която обикновено разполагат

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

кредитните инспектори и мениджърите за връзки с клиентите. Банките трябва да предприемат необходимите стъпки, за да придобият тази информация.

36. Всички свързаности, известни на банката, се взимат предвид, без значение от размера на експозицията. Тъй като определянето на взаимната свързаност зависи както от икономическа преценка, така и от наличната информация, събрана при полагане на необходимите усилия, възможно е различните банки да достигнат до различни резултати когато анализират едни и същи лица.

37. Всяка банка разполага с надеждни процеси за разпознаване на клиентската свързаност. Въпреки потенциалните практически трудности при установяване на всички връзки между клиентските експозиции, банката трябва да е в състояние да докаже, че процесът по установяване съответства на размера на дейността ѝ. Процесът подлежи на текущ контрол от страна на банката, за да се гарантира неговата целесъобразност. Автоматизираните процедури за определяне на икономическа свързаност не са достатъчни, поради което за всеки конкретен случай се налага извършването на самостоятелен анализ и преценка. От съществено значение за установяването на икономическата свързаност е опитът на кредитните инспектори и риск мениджърите. Поради тази причина компетентния орган за управление в банката осигуряват прилагането на подходящи процедури за определяне на икономическата свързаност, както и адекватното обучение на кредитните инспектори и риск мениджърите. В тази връзка банките следят като минимум за промени в свързаността при периодичните прегледи на заемите, както и при планирано съществено увеличение в размера да дадена експозиция.

38. Ключов момент в този процес е моментът на отпускане на експозиция към клиент или при достигането ѝ на определено индивидуално значимо ниво. Основна роля в този процес има кредитният инспектор посредством личните си контакти с клиента, поради което тази възможност следва да бъде използвана.

39. Най-големите експозиции на банката се разпределят на кредитни инспектори, които текущо следят свързаността посредством личен контакт с клиента и редовен преглед на отчетите и докладите. Това представлява подходяща възможност за по-добро разбиране на бизнеса на клиента и потенциалните зависимости, поради което събирането на подобна информация е задължителна част от процеса на разумно банкиране.

40. Банката преценява многообразието на клиентската база на кредитополучателите и техните контрагенти. В случаите, когато банката идентифицира свързаност, тя трябва да си осигури информация за другия/те субект/и в групата от свързани лица, когато това е необходимо, за да се определи кредитоспособността на клиента. Банката не е длъжна да проверява дали друго/те лице/а, с което/които клиентът е свързан, от своя страна са част от други групи от свързани клиенти, докато другото/те лице/а не е клиент на институцията.

2. Третиране на експозиции към схеми с базисни активи в съответствие с чл. 5, ал. 2 от Наредба № 7 на БНБ

41. Експозиция към едно лице или група свързани лица може да възникне не само под формата на пряка експозиция към тези лица, но и чрез инвестиция в схеми, които инвестират в определени базисни активи. От чл. 5, ал. 2 от Наредба № 7 на БНБ става ясно, че банките трябва отделно да оценяват схеми с базисни активи, с цел да се определи наличието на групи от

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

свързани клиенти. Когато банка инвестира в подобна схема, тя е изложена от една страна на риск, свързан с управляващите дружества, а от друга страна, на кредитен и пазарен риск, свързан с базисните активи на схемата.

42. Банките са задължени да преценят дали естеството на схемата, нейните базисни активи или и двете са взаимосвързани с клиенти на банките (включително други схеми) и да ги групират заедно с такива свързани клиенти за целите на изискванията за големите експозиции. Текстът на чл. 5, ал. 2 от Наредба № 7 изисква банките да вземат решения на базата на "икономическата същност и възможните рискове, присъщи на структурата на транзакцията", тоест банките преценяват кой подход е най-подходящ за дадена схема..

43. Непоследователното (непредпазливо) третиране на експозициите към схеми от базисни активи за целите на идентифициране на наличието на групи от свързани клиенти, води до риск от превишаване на ограниченията за големи експозиции и рискове от неизпълнение от страна на фирмите, което от своя страна може да доведе до неблагоприятни вторични ефекти. Поради тази причина БНБ въвежда настоящите указания с цел подходящо третиране на различните структурирани финансови инструменти/дружества.

2.1. Основни принципи

44. Настоящите указания са разработени въз основа на следните принципи:

- Указанията следва да предоставят изчерпателни и надеждни насоки за третиране на различните видове схеми с базисни активи;
- Подходът на подробен анализ се счита за най-чувствителен към риска за определяне на взаимовръзките между базисните активи и клиентите на институцията, тъй като той осигурява най-разумното третиране от гледна точка на големите експозиции;
- Тъй като подробен анализ не винаги е възможен или подходящ, указанията осигуряват надеждни алтернативни подходи, които са уместни в подобни случаи. При тези подходи по-голямата несигурност се компенсира с по-консервативно третиране;
- Указанията отчитат степента на диверсификация на схемите, относителния дял на експозициите в тях, както и ситуацията, в които банката може да прецени дали неизвестните позиции в схемата са различни и не са свързани с други експозиции в портфейла на банката;
- Независимо от взаимовръзките на базисните активи с други схеми или други преки експозиции към клиенти, банката следва да оцени и произтичащия от самите схеми риск.

2.2. Третиране на схеми с базисни активи

45. Потенциалните загуби от схеми с базисни активи, могат да бъдат породени от два източника на риск: риск, свързан с естеството на схемата, и риск, свързан с базисните ѝ активи. Различният характер на двата източника означава, че се вземат предвид различни фактори при оценяване съществеността на рисковете, произтичащи от всеки източник. Прилага се подробен анализ за отчитане на риска, произлизащ от базисните активи, както и ограничаване на инвестициите в дадена схема с цел редуциране на присъщия за нея риск. По отношение на риска, произтичащ от базисните активи, основен фактор е степента на диверсификация в схемата, докато при риска, произтичащ от самата схема, трябва да се обърне внимание на правната рамка, приложима спрямо управляващото дружество.

46. Поради трудностите, които задължителен „пълнен подробен анализ” (full look-through approach) на риска на базисните активи би могъл да породи, подходът на настоящите указания насърчава прилагането на “подробен анализ” (look-through approach) вместо по-консервативно третиране. Банката преценява най-подходящия подход за всяка схема.

47. Въпреки това банката използва, когато е възможно, по-чувствителните на риск подходи и доказва пред БНБ, че нейният избор не е повлиян от съображения за надзорен арбитраж. Решението на банката следва да е съобразено с риска, произтичащ от схемата, който е свързан с превишаване на ограниченията за големи експозиции, и с разходите за намаляването на този риск чрез подхода на подробен анализ. Например, ако банка инвестира в експозиция, която представлява 5% от собствения ѝ капитал, във фонд с много добре диверсифициран и динамичен портфейл, пределният принос на тази схема към "неочаквания идиосинкратичен (специфичен) кредитен риск" на банката може да бъде нисък, докато разходите за пълен подробен анализ на този портфейл, могат да бъдат високи. От друга страна, ако банка инвестира в слабо диверсифициран и статичен портфейл, приносът на тази схема към "неочаквания идиосинкратичен кредитен риск" на банката може да бъде съществен, а разходите за пълен подробен анализ вероятно няма да са високи. Във втория случай банката се стреми да извършва подробен анализ на схемата и обосновава решението си, когато това не е така.

48. Когато банка не може да гарантира, че не съществуват взаимовръзки между клиентите и базисните активи на една схема, такива експозиции и схеми не се третират като независими. Подобен подход би позволил надзорен арбитраж, тъй като броят на схемите в портфейла на една банка не е ограничен и може да бъде увеличен произволно. По този начин банката винаги може да избегне нарушение на ограничението за големи експозиции с подходящи по размер малки инвестиции в голям брой схеми. Затова всички неизвестни базисни активи от схеми се разглеждат като принадлежащи към една и съща група от свързани клиенти. Това изискване не отчита възможността за взаимовръзка между неизвестните експозиции и портфейла на институцията. Въпреки това, ограничаването на инвестициите в схеми, при които подхода на подробен анализ не е възможен или уместен, е достатъчно строго и намалява възможния идиосинкратичен риск от клиент или група от свързани клиенти.

49. Решенията, изложени по-долу, отразяват по-голямата неопределеност, произтичаща от неизвестни базисни експозиции (или цели схеми) чрез прилагане на консервативно третиране, което слага всички неизвестни базисни експозиции и схеми в една отделна група от свързани клиенти, независимо че степента на консерватизъм варира за всеки отделен случай. За банка, която инвестира основно в диверсифицирани и динамични инвестиционни фондове (при които, обаче, базисните експозиции могат да надхвърлят 5%-ния праг от точка 52, буква „в”, този подход би бил по-консервативен. От друга страна за банка, която обичайно не инвестира в схеми, но реши да ги използва с цел заобикаляне на правилата за големи експозиции, като инвестира в схема само с един или няколко базисни позиции, спрямо които банката вече има пряка експозиция близо до 25% от собствения капитал, този подход не би бил консервативен. Поради това, както е посочено по-горе, банката трябва да е в състояние да покаже пред БНБ, че нейният избор относно използването на подхода на подробен анализ не е повлиян от съображения за надзорен арбитраж. Въпреки това, предложеното алтернативно решение позволява на банките да третират всички базисни експозиции на една схема в съответствие с обичайните правила.

50. Важен проблем в контекста на подробния анализ е въпроса за промените в състава на базисните активи на схемата. Статични портфейли, при които базисните активи не се променят с течение на времето, могат да се оценяват еднократно, без необходимост от последващо

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирания режим на големите експозиции в банките

наблюдение и оценка. При динамичните портфейли третирането е по-сложно, тъй като относителните дялове на базисните активи, както и състава на самата схема може да се променят. В тези случаи подходът на пълен или частичен подробен анализ винаги трябва да се съчетава с текущо наблюдение на състава на схемата. „Текущо” в този контекст означава, че честотата на наблюдение съответства на честотата и съществеността на промените в базисните активи на схемата.

51. В допълнение, надеждното третиране трябва да отчете потенциалните взаимовръзки между базисните активи на различни схеми или между самите схеми.

52. За идентифициране на взаимовръзките на базисните активи в схемата с други експозиции на банката може да се прилага следният подход или комбинация от подходи в съответствие с чл. 5, ал. 2 от Наредба № 7 на БНБ:

а) Пълен подробен анализ: Банката идентифицира и текущо наблюдава всички експозиции в схемата, като ги отнася към съответните лица или група свързани лица.

б) Частичен подробен анализ: Банката извършва подробен анализ на известните експозиции в схемата, като ги отнася към съответните лица или група от свързани лица. Останалите експозиции се третират като неизвестни в съответствие с буква „в” по-долу.

в) Неизвестни експозиции: Неизвестните експозиции (включително недостатъчно диверсифицирани схеми, при които банката не извършва подробен преглед) се разглеждат като носители на общ риск и се третират като експозиции към едно неизвестно лице. Схемата се счита за достатъчно диверсифицирана, ако най-голямата ѝ базисна експозиция съставлява по-малко от 5% от цялата схема.

г) Структурно базиран подход: Ако банката е в състояние да удостовери (например чрез мандата или проспекта на КИС), че базисните активи на схемата не са свързани пряко или непряко с друга експозиция от портфейла на банката (включително експозиции от други схеми), която превишава 2% от собствения ѝ капитал, банката може да третира тези схеми като отделни несвързани клиенти.

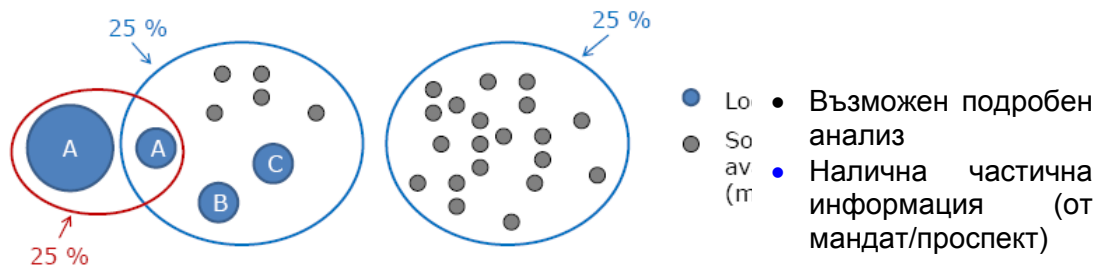
Рискът, произтичащ от схемата се отчита отделно от риска, произтичащ от базисните активи. Поради това, всяка отделна схема (включително групата от неизвестни експозиции, третирани като схема съгласно буква „в”, не могат да превишават 25% от собствения капитал съгласно чл. 44, ал. 5 от Закона за кредитните институции.

53. Банките се придържат към следните принципи при прилагането на посочените по-горе методи:

- За схеми, чиито базисни активи са други схеми (fund of funds), критерият за степен на диверсификация може да се приложи на ниво базисни активи на съответните базисни схеми;
- Наблюдението се извършва поне веднъж месечно;
- Ако банката разполага с информация за взаимовръзките между базисните активи на една схема, те се признават за целите на определяне на групата свързани лица. Не се изисква по-задълбочено изследване на връзката между тези базисни активи.
- Размерът на експозицията се определя пропорционално на размера на дяловото участие на банката в схемата.

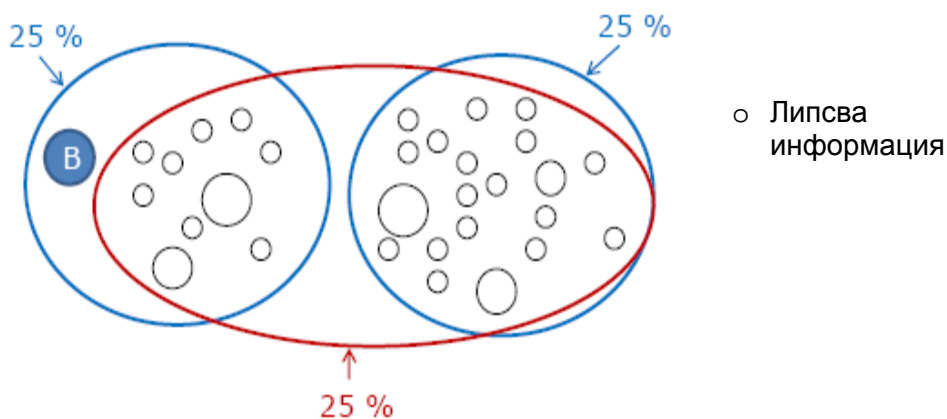
- До 31 декември 2015 г. банките могат да третираат схеми, придобити преди 31 януари 2010 г., в съответствие с практиката преди приемането на тези указания.

Фигура 5. "Третиране на индивидуални неизвестни експозиции" (частичен подробен анализ / диверсифициран портфейл / структурно базиран подход)

54. Фигура 5 илюстрира използването на частичен подробен анализ. Първо, банката идентифицира базисните за схемата експозиции „А”, „В” и „С”. Второ, тъй като банката вече има експозиция към А и в портфейла си, тя трябва да събере тези две експозиции при определянето на размера на голямата експозиция. Трето, тъй като експозициите „В” и „С” нямат съответствие в портфейла на банката, те могат да бъдат третирани като отделни експозиции. Четвърто, що се отнася до другите неизвестни базисни експозиции в схемата (сивите кръгове в лявата част на схемата по-горе) общият им размер се третира като експозиция към неизвестен клиент. Схемата от дясната страна представлява пример, в който банката прилага структурно базиран подход. В този пример банката не разполага с информация за базисните експозиции в схемата, но може да гарантира, че те не са свързани пряко или непряко с друга експозиция в портфейла на банката (включително такива, произтичащи от базисни активи в други схеми), която превишава 2% от собствения капитал на банката. В този случай банката може да третира схемата като отделен несвързан клиент. Независимо от посоченото по-горе третиране на базисните експозиции, всяка една схема не трябва да надвишава 25% от собствения капитал на банката.

Фигура 6. „Третиране като един неизвестен клиент”

55. Горният пример показва две схеми. За схемата от лявата страна е приложен частичен подробен анализ. Банката идентифицира експозиция „В” от схемата. Експозиция „В” няма съответствие в портфейла на банката, поради което може да се разглежда като самостоятелна експозиция. За другите базисни експозиции в двете схеми (белите кръгове) няма налична информация, поради което те се сумират и разглеждат заедно като експозиция към неизвестен клиент. Независимо от посоченото по-горе третиране на базисните експозиции, всяка една схема не трябва да надвишава 25% от собствения капитал на банката.

2.3. Третиране на структурирани позиции

56. При неструктурирани експозиции, загубата, произтичаща от неизпълнение на контрагент в схемата, е еквивалентна на загуба, произтичаща от пряка инвестиция в базисния актив. В случай на инвестиции в структурирани финансови инструменти или дружества, изчисляването на загубите зависи и от кредитните подобрения, предоставени спрямо отделните траншове. Тъй като тези подобрения са правно обвързващи, те се взимат под внимание за целите на режима на големите експозиции, съобразявайки се с предоставените възможности за намаляване размера на големите експозиции. Подчинеността в структурата на отделните траншове представлява средство за редуциране на кредитния риск и съответства на основното изискване банките да използват възможно най-чувствителния към риска подход. Използването на кредитни подобрения при намаляване размера на големите експозиции е приложимо и спрямо отделните траншове¹.

57. Спрямо всяка една секюритизираща позиция е осигурена защита под формата на подчинени траншове, с размер, еквивалентен на стойността на тези траншове. Независимо от това коя от базисните експозиции изпада първа в неизпълнение, дадена позиция е защитена до размера на подчинените на нея траншове. Поради това обстоятелство, първоначалната експозиция в даден транш се "коригира" и намалява с размера на всички траншове с по-голяма подчиненост. Размерът на тази корекция зависи от относителния дял на транша, в който банката е инвестирала.

58. За диверсифицирани портфейли, при които размерът на всяка базисна експозиция е по-малък от размера на транша за първа загуба (first loss tranche), инвеститорите в транша за първа загуба не следят за големи експозиции поради изискването за пълно приспадане от капитала на размера на този транш, съгласно чл. 6, ал. 1, т. 7 от Наредба № 8 на БНБ, а инвеститорите в траншове с по-висок ранг не отчитат големи експозиции.

59. Анализът се извършва аналогично за всеки транш, в който банката е инвестирала.

60. Настоящото третиране следва да бъде динамично, тъй като в случай на загуби се променя размерът на осигурената защита чрез подчинените траншове, поради което е необходимо непрекъснато оценяване на риска и доходността на схемата (виж Пример 1).

61. Банката следва да отчете две особености, наличието на които изисква допълнителна степен на консерватизъм при признаване на редуцирането на кредитния риск. На първо място, не винаги е оправдано да се извършва текуща преоценка на портфейла. Възможно е траншът за първа загуба да е изчерпан поради възникнали загуби, но банката, която е инвестирала в транша

---

¹ Настоящото третиране се отнася единствено за кредитни подобрения, произтичащи от подчинеността между отделните траншове в структурираната схема и не засяга други кредитни улеснения, като например гаранции и кредитни линии, предоставени във връзка със схемата.

с по-висок ранг, да не е отчела този факт за целите на определянето на големи експозиции. Поради тази причина, банките следва да отчетат необходимостта от усъвършенстване на практиката си за управление на риска, за да се възползват от този ефект на редуциране.

62. На второ място, съществува риск, че в резултат на преоценката, след като транша за първа загуба е изчерпан, някои от позициите в определени траншове може да превишат ограниченията за големи експозиции (тъй като изчезва ефектът на редуциране поради наличие на транш за първа загуба). За да спази лимита банката може да бъде принудена да намали експозицията независимо от пазарните условия и по този начин да реализира загуба от продажбата. Тези загуби зависят в голяма степен и от текущата ликвидност на тези инструменти.

63. Следващите примери илюстрира приложението на различните подходи по отношение на структурирани продукти. Примерите се отнасят само за кредитния риск, произтичащ от базисните активи и не се отнасят за риска, произтичащ от самата схема.

ПРИМЕР 1

А. Пълен подробен преглед

Портьейл   Секюритизационни траншове

Име	Количество		
A	20		
B	20		
C	15		
D	10		
E	5		
F	5		
G	5		
H	5		
I	5		
J	5		
K	5		
			90 първостепенен транш
			10 транш за първа загуба

Приемаме, че Банка „X” е инвестирала 90 единици в транш с висок ранг и Банка „У” е инвестирала 10 в транш за първа загуба. Третирането за целите на големите експозиции е следното:

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:

0 по отношение на позиции от „D” до „K”

5 по отношение на „C”

10 по отношение на „A” и „B”

Банка „У”, относно транша за първа загуба, трябва да признае:

0 по отношение на позиции от „A” до „K”

Приспадане на 10 единици от капитала (чл. 6, ал. 1, т. 7 от Наредба №8 на БНБ)

Ако през следващия период позиция „K” изпадне в неизпълнение и се регистрира загуба от 5 единици, то в момента в който тази загуба стане известна, Банки „X” и „У” правят проценка на експозициите. Ето защо, веднага след неизпълнението:

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:

0 по отношение на позиции от „E” до „J”

5 по отношение на „D”

10 по отношение на „C”

15 по отношение на „A” и „B”

Банка 2, относно транша за първа загуба, трябва да признае:

0 по отношение на „A” до „J”

Приспадане на 10 единици от капитала (чл. 6, ал. 1, т. 7 от Наредба №8 на БНБ)

Б. Частичен подробен анализ

Приемаме, че Банката има информация за позиции „A” и „B”, а за останалите знае, че максималният допустим размер на експозицията във всяка една от тях е 20. Третирането за целите на големите експозиции е:

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:

10 по отношение на „A” и „B”

10 по отношение на съвкупността от всички останали позиции

Банка 2, относно транша за първа загуба, трябва да признае:

0 по отношение на позиции „A”, „B” и съвкупността от неизвестни позиции

Приспадане на 10 единици от капитала (чл. 6, ал. 1, т. 7 от Наредба №8 на БНБ)

В. Структурно базиран подход

Този пример предполага, че банките не разполагат с информация за отделните базисни позиции, а знаят единствено, че максималният размер на инвестициите във всяка една от тях е 20 и че тези позиции принадлежат към отрасъл „фармацевтика”. Банките нямат други преки или непреки експозиции в този сектор. Третирането за целите на големите експозиции трябва да е:

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирия режим на големите експозиции в банките

Експозиция от 10 единици към схемата (липсва ефект, тъй банката вече е признала експозиция от 90 единици към схемата)

Банка 2, относно транша за първа загуба, трябва да признае:

0, тъй като траншът за първа загуба е приспаднал от капитала

Г. Подход при неизвестни експозиции

Този пример предполага, че банките не разполагат с информация за отделните базисни експозиции и за максималния размер на инвестициите във всяка една от тях. Третирането за целите на големите експозиции е:

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:

Експозиция от 90 към неизвестен клиент

Банка „У”, относно транша за първа загуба:

0, тъй като траншът за първа загуба е приспаднал от капитала

По-долу следват още примери за това как се прилага пълният подробен анализ при сложни структури:

ПРИМЕР 2

В този пример към структурата се прибавя междинен транш (mezzanine tranche) и се използва коригиращ коефициент от 50% спрямо размера на транша за първа загуба при изчисляване на редуциращия ефект за междинния транш. Използването на коригиращ коефициент зависи от всеки конкретен случай и се определя от факторите, посочени в 60 и 61, изискващи допълнителна степен на консерватизъм.

Българска народна банка

Указания за прилагането на ревизирания режим на големите експозиции в банките

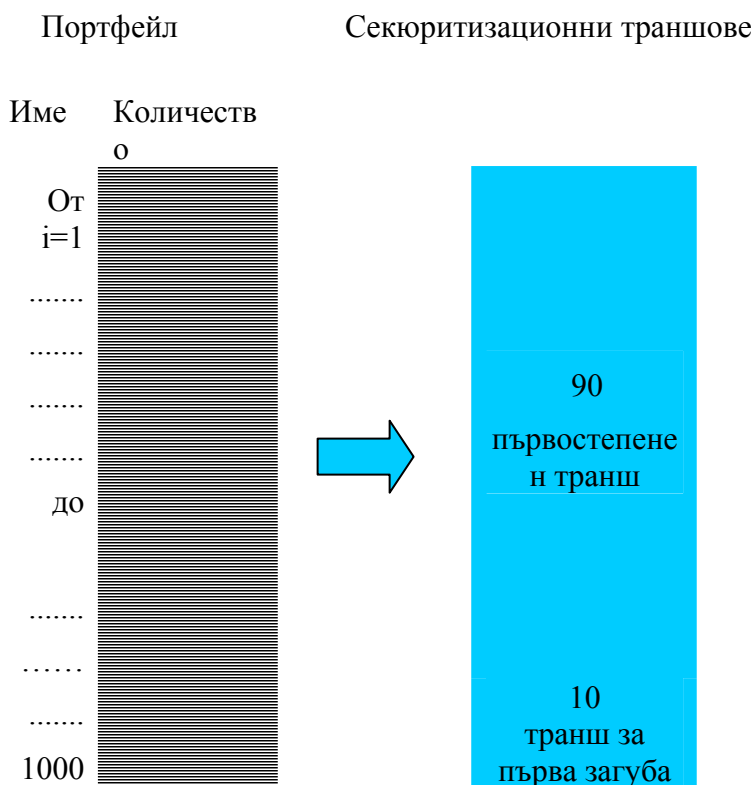
Третирането за целите на големите експозиции е:

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:
0 по отношение на позиции от „A” до „K”

Банка „Z”, относно междинния транш, трябва да признае:
0 относно позиции от „E” до „K”
5 относно позиция „D”
10 относно „C”
15 относно „A” и „B”

Банка „У”, относно транша за първа загуба, трябва да признае:
0, тъй като траншът за първа загуба е приспаднал от капитала

ПРИМЕР 3

Третирането за целите на големите експозиции трябва да е:

Банка „X”, относно транша с по-висок ранг, трябва да признае:
0 по отношение на позиции 1 до 1000

Банка „У”, относно транша за първа загуба, трябва да признае:
0, тъй като траншът за първа загуба е приспаднал от капитала